Jolanta Gęślarz

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci z zaburzeniami ze spektrum autystycznego i ich rodziców – praca z grupą

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 3-4, 57-61

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

- Zostawiaj mu czas na mówienie.
- Nie uprzedzaj jego pragnień – daj mu szansę na to, by mogło poinformować Cię, że np. chce mu się pić.
- Uświadom dziecko, że mowa jest pożytecznym narzędziem, dzięki któremu można osiągnąć zamierzony cel (dzieciom jest obojętne, w jaki sposób przekazują informacje. Skoro wskazywanie i pochrząkiwanie przynosi pożądany efekt, to po co się odzywać?).
- Naśladuj wymawiane przez dziecko dźwięki, tak jakbyś z nim rozmawiał.
- Bądź ożywiony, różnicuj ton wypowiedzi i intonację głosu oraz wyraz twarzy.
- Niech dziecko widzi twoją twarz, kiedy mówisz.
- Pozwól mu być inicjatorem komunikacji między wami.
- Czytaj mu książki i czasopisma.
- Postaraj się, by była to dobra zabawa!

Patrycja Węgrzyńska

Jolanta Gęsiarz
pedagog
Publiczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 3 w Częstochowie

WCZESNE WSPOMAGANIE ROZWOJU DZIECI Z ZABURZENIAMI ZE SPEKTRUM AUTYSTYCZNEGO I ICH RODZICÓW – PRACA Z GRUPĄ

Od kilku lat prowadzimy w poradni grupy wczesnego wspomagania rozwoju dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autystycznego i ich rodziców. Naszą pomocą objęte są dzieci z Zespołem Aspergera i wysoko funkcjonujący autystycy. Doświadczenia wykazały, iż praca grupowa jest najlepszą formą rozwijania kompetencji społecznych u tych dzieci. Zajęcia grupowe stanowią też korzystną formę wsparcia dla ich rodziców.

ZABURZENIA ZE SPEKTRUM AUTYSTYCZNEGO

Spektrum autystyczne to szerokie pojęcie, obejmujące różne typy osób o cechach autystycznych. Wszystkie one charakteryzują się znacznymi zaburzeniami interakcji społecznych i komunikacji, znacznie ograniczonymi zainteresowaniami i bardzo powtarzalnym zachowaniem.

Autyzm niezależnie od siebie odkryli i opisali Leo Kanner i Hans Asperger. Obecnie używa się określenia „spektrum zaburzeń autystycznych" podkreślając w ten sposób, że schorzenie ma wiele postaci, które znacznie różnią się od siebie ciężkością przebiegu, lecz mają niektóre charakterystyczne objawy wspólne.

Kryteria diagnostyczne autyzmu dziecięcego zwracają uwagę na: jakościowe nieprawidłowości wzajemnych interakcji społecznych, jakościowe nieprawidłowości w porozumiewaniu się ograniczone, powtarzające się i stereotypowe wzorce zachowania, zainteresowań i aktywności. Bardzo często autyzmowi towarzyszy niepełnosprawność intelektualna różnego stopnia.

Z normą intelektualną najczęściej mamy do czynienia w wypadku Zespołu Aspergera. Zespół Aspergera jest zaburzeniem stanowiącym podgrupę w spektrum zaburzeń autystycznych. To zaburzenie obejmujące przede wszystkim upośledzenie umiejętności społecznych, trudności w akceptowaniu zmian, ograniczoną elastyczność myślenia przy braku upośledzenia umysłowego oraz szczególnie pochłaniające, obsesyjne zainteresowania. W porównaniu do głębokiego autyzmu dzieci z Zespołem Aspergera mają o wiele bardziej prawidłowy rozwój mowy i lepiej adaptują się do społeczeństwa. Z powodu swych niezwykłych zainteresowań łagodniejsze przypadki częściej uchodzą za ekscentryków niż ludzi o zaburzonej osobowości.

WCZESNE WSPOMAGANIE ROZWOJU – RODZICE I RODZINA

Wczesna diagnoza i wczesne wspomaganie rozwoju wobec dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu zwiększa szanse włączenia ich do grup rówieśniczych w przedszkolach i szkołach masowych.

Działania z obszaru wczesnego wspomagania rozwoju winny obejmować też rodzinę.

Rodzinie dziecka autystycznego potrzebna jest pomoc:

- w radzeniu sobie z emocjami po uzyskaniu diagnozy,
- w rozwiązywaniu problemów powstających w małżeństwie i rodzinie,
- w optymalnym dostosowaniu się do nowej sytuacji wszystkich członków rodziny, w odnajdywaniu pozytywnych zasobów, które pomogą dobrze funkcjonować w zmienionych warunkach,
- w nauce realizowania ról rodzicielskich w stosunku do swojego niepełnosprawnego dziecka.

Rodzice dziecka, u którego zdiagnozowano zaburzenie często nie wiedzą:

- do kogo zwrócić się o pomoc,
- jak postępować z dzieckiem i zrozumieć jego potrzeby,
- w jaki sposób włączyć dziecko w życie najbliższego środowiska,
- jaka będzie przyszłość dziecka,
- jak radzić sobie z odczuciem wypalania się sił, które może wystąpić po dłuższym okresie intensywnej opieki nad dzieckiem, a na które składają się takie

czynniki jak: poczucie przeciążenia, osamotnienia, niezrozumienia, beznadziejności, braku umiejętności, zmęczenie fizyczne, frustracja, wyrzuty sumienia i inne (Gałkowski).

Jednocześnie to rodzice stanowią dla terapeuty najlepsze źródło wiedzy o dziecku, jego reakcjach i zachowaniach. To rodzice towarzyszą mu w rozwoju przez większość czasu, podczas gdy specjaliści zajmują się nim zaledwie kilka godzin. Jest więc oczywiste, że to głównie dzięki oddziaływaniom rodziców jednostka postępuje w rozwoju a rolą terapeuty jest tak wzmocnić kompetencje rodzicielskie, aby korzystnie wspierały jego rozwój. Współpraca rodziców i specjalistów zwiększa skuteczność wszelkich oddziaływań terapeutycznych. Przez psychoedukacyjne wsparcie rodziny faktycznie udzielamy pomocy samemu dziecku z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

WCZESNE WSPOMAGANIE ROZWOJU – ROLA GRUPY

Kompetencje prospołeczne dzieci w wieku przedszkolnym są już na tyle rozwinięte, że potrafią one zachowywać się tak, aby zadowalać innych oraz unikać krytyki i dezaprobaty. Dziecko w tym wieku zaczyna dostrzegać siebie jako część środowiska, społeczności. Interakcje społeczne, współpraca z innymi stają się dla przedszkolaka coraz bardziej interesujące, częstsze i bardziej złożone. Coraz większego znaczenia nabiera koleżeństwo, przyjaźń. Pojawia się potrzeba zdobywania nowych umiejętności prospołecznych jak np. umiejętność skutecznego radzenia sobie z konfliktem, czy zainicjowania zabawy z nieznajomym dzieckiem. Zabawa oparta na współpracy i interakcji z innymi zaczyna budzić większe zainteresowanie, aniżeli zabawa równoległa, w której bawiły się oddzielnie obok siebie.

Większość zdrowych nabywa społecznych umiejętności samorzutnie we własnym środowisku. Dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu tego nie potrafią.

Ważnym powodem uczenia umiejętności społecznych jest zmiana wymagań stawianych im przez nowe środowisko przedszkolne, a potem – szkolne.

Aby sprostać tej ważnej zmianie dzieci muszą nauczyć się interakcji z całą grupą i nieznanymi wcześniej dorosłymi. Muszą ukierunkowywać swoją uwagę na wybrane aktywności, przebywać w dużej bliskości z innymi osobami, dostosowywać swoje działania do życzeń dorosłych, wykonywać wiele poleceń i współpracować z rówieśnikami w sytuacji ciągle zmieniających się zadań i okoliczności.

Deficyty w obszarze umiejętności społecznych wiążą się z odrzuceniem przez rówieśników, niepowodzeniem szkolnym, nieprzystosowaniem społecznym.

Dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, z powodu swojej choroby, mają poważne trudności w obszarze uczenia się najprostszych kompetencji społecznych. Ich umiejętności prospołeczne są na tyle osłabione, że nie wystarczy ich rozwinięcie poprzez kontakt z rodziną i rówieśnikami w naturalnym środowisku. Niezbędne jest tu dodatkowe wsparcie psychokorekcyjne stymulujące powstanie prawidłowych wzorców zachowań.

GŁÓWNIE TEMU CELOWI SŁUŻĄ PROWADZONE PRZEZ NAS GRUPY WCZESNEGO WSPOMAGANIA ROZWOJU

Aktualnie dla ośmiorga dzieci prowadzimy 3 grupy wczesnego wspomagania rozwoju, mające na celu kształtowanie umiejętności prospołecznych małych dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu:

I – grupa dla 3-latków i ich rodziców
II – grupa dla 4–5-latków i ich rodziców
III – grupa dla 6–7-latków i ich rodziców

Każda grupa spotyka się 1 raz w tygodniu.

Zajęcia prowadzą: pedagog – Jolanta Gęsiarz i psycholog – Anna Chrzanowska-Mańka.

PROGRAM ZAJĘĆ DLA DZIECI OBEJMUJE:

- programowe zajęcia grupowe, rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne oraz inne wynikające z indywidualnych programów,
- swobodną zabawę sprzyjającą nawiązywaniu spontanicznych interakcji z rówieśnikami,
- instruktaż i wsparcie psychiczne dla rodziców lub innych członków rodzin (dziadkowie, rodzeństwo).

Realizując program grupowy staramy się go indywidualizować w odniesieniu do każdego dziecka, dostosowując do specyficznych potrzeb wynikających z indywidualnego programu wczesnego wspomagania rozwoju.

Jeśli jest taka potrzeba – rodzice z dziećmi lub bez nich umawiają się na konsultacje i spotkania indywidualne. Zajęcia z logopedą odbywają się indywidualnie.

RODZICE DZIECI OBJĘTYCH WCZESNYM WSPOMAGANIEM ROZWOJU UCZESTNICZĄC W ZAJĘCIACH:

- ✓ w niedyrektywny sposób trenują formy i sposoby postępowania i komunikowania się z własnym dzieckiem,
- ✓ otrzymują wsparcie psychiczne nie tylko od terapeutów, ale i od pozostałych członków grupy,
- ✓ otrzymują wskazówki do dalszej pracy z dzieckiem w środowisku życia,
- ✓ dzięki bezpośredniemu uczestnictwu w zajęciach trenują nowe formy postępowania wychowawczego z dzieckiem,
- ✓ pomagają dziecku modelując jego zachowania,
- ✓ nabywają nowe umiejętności psychoedukacyjne, które przenoszą na środowisko domowe – dzięki temu – zwiększają szanse na pozytywne zmiany w zachowaniach dzieci,
- ✓ pogłębiają wzajemne relacje rodzic – dziecko.

Po kilku latach doświadczeń w prowadzeniu grup wczesnego wspomagania rozwoju mogę stwierdzić, iż objęte nim wcześniej dzieci – pomimo deficytów spo-

wodowanych chorobą – obecnie stosunkowo dobrze sobie radzą w swoich środowiskach życia.

Natomiast ich rodzice, obok bólu i smutku spowodowanego chorobą dziecka, przeżywają także radość i dumę jako wynik końcowego etapu akceptacji swojego dziecka.

Jolanta Gęsiarz

mgr Urszula Podsiad-Jeziorska
mgr Barbara Kidawa
Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Częstochowie

Dzieci z wadą słuchu – wczesne wspomaganie rozwoju realizowane w Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Częstochowie

Kilka słów o nas...

Nasza placówka zajęła się praktycznym realizowaniem wczesnego wspomagania rozwoju już w 2005 roku. Na początku opieką objętych było dwoje dzieci. Od tego czasu systematycznie wzrastała ich liczba. W roku szkolnym 2006/2007 – było to jedenaścioro dzieci, w kolejnym 15, a w bieżącym roku 16. Aktualnie obejmujemy pomocą: czworo dzieci do trzeciego roku życia, czworo w wieku od 4 do 6 lat oraz siedmioro dzieci powyżej szóstego roku życia.

Najczęstsze niepełnosprawności występujące u dzieci objętych naszą pomocą to wady wzroku, słuchu, autyzm, upośledzenie umysłowe, niepełnosprawność ruchowa. Pracując w placówce napotykamy też wiele trudności. Stale współpracujemy z lekarzami różnych specjalizacji, zajmujących się danym dzieckiem. Jakikolwiek postęp w terapii jest możliwy także przy intensywnej współpracy z różnymi specjalistycznymi instytucjami, zajmującymi się problemami rozwojowymi dzieci (m.in. Gliwicki Ośrodek Adaptacyjno-Rehabilitacyjny dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej, PZG, PZN).

W Poradni zatrudnieni są specjaliści z wiedzą i doświadczeniem, gwarantującym optymalną opiekę nad dziećmi. Jest to trzech psychologów z dodatkowymi kwa-